

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра теорії та історії світової літератури
імені професора В. І. Фесенко**

КУРСОВА РОБОТА
з історії зарубіжної літератури

на тему: «Поетика жанру у творах Ернста Теодора Амадея Гофмана
«Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан»,
«Лускунчик»»

Студентки групи СОНім20-20
Педагогічного факультету романо-
германської та української
філології
спеціальності 014 Середня освіта
Ямкової Яни Сергіївни

Допущена до захисту
«___» _____ року

Науковий керівник професор Мейзерська Т.С

Завідувач кафедри

(підпис)(ПБ)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС ____

Київ – 2023 рік

Резюме

Ямкова Я. С. «Поетика жанру у творах Ернста Теодора Амадея Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан», «Лускунчик»».

Дана курсова робота висвітлює поетику жанру творчості Ернста Теодора Амадея Гофмана, на основі таких творів як «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан», «Лускунчик». Крім того в роботі представлені особливості літературної епохи романтизму до якої належав Гофман, і те як це знайшло відображення в його творчості.

Ключові слова: Поетика жанру, романтизм, літературна казка, єнська школа.

Jamkova, J. S. Poetik des Genres in den Werken von Ernst Theodor Amadeus Hoffmann: „Klein Zaches genannt Zinnober“, „Der goldene Topf“, „Don Juan“, „Der Nussknacker und Mausekönig“.

Diese Hausarbeit beleuchtet die Poetik der WerkGattung von Ernest Theodore Amadeus Hoffmann anhand von Werken wie „Klein Zaches genannt Zinnober“, „Der goldene Topf“, „Don Juan“, „Der Nussknacker und Mausekönig“. Darüber hinaus stellt das Werk die Besonderheiten der literarischen Epoche der Romantik dar, der Hoffmann angehörte, und wie sie sich in seinem Werk niederschlug.

Schlüsselwörter: Genrepoetik, Romantik, literarisches Märchen, Frühromantik.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Романтизм як художній метод.....	6
1.1. Німецький романтизм	6
1.2. Жанрові особливості німецького романтизму	7
1.3. Ернст Теодор Амадей Гофман та його ідеологія романтизму.....	8
РОЗДІЛ 2. Ернст Теодор Амадей Гофман як художник-романтик.....	9
2.1. Формування світоглядних позицій Гофмана.....	9
2.2. Жанрові уподобання та особливості творів Гофмана.....	9
РОЗДІЛ 3. Казка	10
3.1. Казка як жанр літератури	10
3.2. Літературна казка Гофмана	10
3.3. Поетика жанру доби романтизму у творі «Золотий горнець»	12
3.4. Поетика жанру доби романтизму у творі «Лускунчик і Мишачий король»	14
3.5. Поетика жанру доби романтизму у творі «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»	17
РОЗДІЛ 4.1. Поетика жанру доби романтизму у творі Дон Жуан	18
4.2. Ознаки чорного романтизму в творчості Гофмана	20
ВИСНОВКИ.....	22
<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</i>	<i>26</i>

Вступ

Наприкінці вісімнадцятого та на початку дев'ятнадцятого століття в літературі формується та розвивається ідейно-художній напрям романтизму. Неможливо спростувати, що це мало неабиякий вплив на людей, їх світогляд у цілому. Цей напрям привертав увагу більше до культурного та духовного життя. Також йому притаманна схильність до акцентування саме на творчих прагненнях людини та її неосяжній уяві.

Інший важливий аспект романтизму – це релігійність та пошук духовної глибини. Романтики прагнули знайти нові форми вираження своїх релігійних поглядів та знайти рішення складних проблем, які виникали в моральній та духовній сфері. Також варто зазначити, що романтизм сильно вплинув на мистецтво того часу. Художники відображали світ в своїх картинних полотнах з використанням яскравих кольорів та відтінків, а також ставили акцент на почуттєвість та емоційність. Архітектура також отримала нові ідеї та форми, що відображали романтичні ідеали та прагнення до краси та гармонії. Отже, романтизм був важливим етапом в історії літератури, мистецтва, та культури загалом. Він позначився на розвитку не тільки літератури та мистецтва, але й на філософії, політиці, науці та інших аспектах життя.

Якщо говорити про поетику жанру романтизму, то даний літературний напрям характеризується взаємодією різноманітних жанрів та родів. Це пов'язано з пошуками найліпшого шляху передання ідей романтизму таких як, наприклад, конфлікт особистості з суспільством. У літературі романтизм сприяв появі нових жанрів та стилів, таких як готичний роман, фантастика, епічний поема та інші. Спочатку найбільш поширеним відповідно був роман. Але емоції незвичних героїв у незвичних обставинах починають виражати через більш ліричні та драматичні жанри, наприклад, оповідання, новели, романи, пісні, казки тощо. В них на перший план виходять глибина та багатство внутрішнього духовного світу особистості.

За допомогою різних жанрів письменники доби романтизму як можна детальніше розглядають природу, просте життя, суспільство та саму особистість, передаючи всі переживання та почуття персонажів.

У загальному розумінні, романтизм був важливим періодом, що дозволив людству розширити свій світогляд та знайти нові форми вираження своїх ідей та почуттів. Він став основою для подальшого розвитку культури та мистецтва, та зберіг свою актуальність і до нашого часу.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в наш час, як ніколи, важливо помічати та переживати щось прекрасне. Для літератури романтизму характерне зображення любові до прекрасних дрібниць. Особистість жадає долучення до краси та власного внеску. Тогочасна течія транслює відчуття хиткості світу. Самотні персонажі, яких дехто не розуміє та не цінує, вчать нас цінувати себе, свій внутрішній світ, духовний розвиток, своє бачення, а не нав'язане чуже.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі творів доби романтизму, що знайшло своє вираження у творчості Ернста Теодора Амадея Гофмана, зокрема, у таких творах, як «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан» та «Лускунчик». Також важливо розглянути жанрові особливості даних творів та проаналізувати їх поетику.

Об'єктом дослідження є твори Ернста Теодора Амадея Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан», «Лускунчик».

Предметом дослідження є поетика жанру творів Ернста Теодора Амадея Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан», «Лускунчик».

Методологічні засади роботи. У даній роботі використано комплексний підхід до аналізу творів. Беручи до уваги особливості літератури доби романтизму, найкращим методом аналізу є біографічний метод, оскільки автор передає своє враження, життєву мудрість та моральні засади, сформовані його власним досвідом.

Без знання певних подій із життя автора буде значно складніше зрозуміти всі художні засоби, використані у його творах. Важливо зіставити образ автора, його переконання та ідеї з витворами його словесного мистецтва.

Сучасний біографічний метод використовує концепції психології, психоаналізу, герменевтики, історіографії, текстології.

1.1. Німецький романтизм.

Нове розуміння суті мистецтва є однією з ідейних засад романтизму. Романтики сприймали концепцію мистецтва, як те що творить в гармонії з природою, слідує однаковим законам.

Однією з найважливіших особливостей романтичної поетики була домінуюча роль уяви в художній творчості. Для представників даної епохи уява була не лише вигадкою та фантазією, але й чимось значно більшим – сприйняттям світу та художнім відтворенням цього сприйняття. Вони вважали уяву як ірраціональною, так і раціональною пізнавальною здатністю. Вони були переконані, що уява має дивовижну здатність проникати в різні речі та явища, в їхню сутність в цілому, і виражає це в поетичних образах. Чим потужніша уява, тим успішніше вона може виконувати основну функцію.

Бачення уяви та її можливостей романтиками ґрунтується на ідеології «тотожності», що розвинулася серед представників енських романтиків в кінці 18 століття. Це бачення бере початок в працях Фіхте та набуває своєї форми у Шеллінга. Відповідно до цієї теорії «я» тотожне з «не я», а відкриття тотожності або ідентичності у всіх явищах, у всьому потоці дійсності означає пізнання цього явища або дійсності. Таким чином природа тотожна зі свідомістю, і однакові закони є фундаментом їх життя. У романтичній літературі уява є тією рушійною силою, яка розкриває і надає художнього вираження цим ототожненням матеріального і духовного світів – буття та свідомості.

Тогочасна німецька література разом з англійською була однією з найбільш ранніх і найбільш розвинених європейських літератур. Хоча це був мистецький напрям, який розвивався в Німеччині спонтанно, без значного

впливу ззовні, він також у свою чергу мав суттєвий вплив на романтичний рух у інших країнах. У Німеччині романтизм утримував свої позиції довше, ніж в тогочасній Англії. Можна сказати, що найбільші досягнення німецької літератури 19 століття лежать у площині романтизму, що відрізняє її від англійської або ж французької літератури.

Для німецької літератури період кінця XVIII–початку XIX ст. був доволі складний та суперечливий. Це звісно має своє історичне підґрунтя. В той час як в більшості країн Європи вже покінчили з феодальним устроєм, в Німеччині буржуазно-демократична революція та суспільно-економічний розвиток гальмувався пануванням певного класу князів та дворян. Тому ідеологічні погляди теж були дещо своєрідними та відрізнялися.

Інтелігенція Німеччини була політично досить консервативною та рідко висловлювала надто революційні ідеї, що вплинуло на зміст творів німецьких романтиків. Романтики шукали нові шляхи, але не пов'язували їх із потребами реального життя. Вони в більшості випадків орієнтувалися на Середньовіччя. Одним із найвідоміших німецьких письменників періоду романтизму став Ернст Теодор Амадей Гофман, Ф. Гельдерлін, Г. фон Клейст, Г. Шваб та інші.

Одним з представників даної епохи є Гете, він особисто вважав романтизм неоднозначним. На його думку романтизм був важливим явищем і прогресивним напрямом у мистецтві. Йому було близьке «органічне світовідчуття» романтизму та його звернення до національного підґрунтя. Водночас йому була чужа «середньовічна міфологія», яку культивували романтики [3; ст 26].

1.2. Жанрові особливості німецького романтизму.

В період романтизму в Німеччині збагачуються літературні жанри та руйнуються старі уявлення про правила, форми та межі творчості. Основним жанром, як і в більшості країн Західної Європи, став роман, але поряд із ним провідні позиції посідають балади, новели, романтичні балади та казки. За допомогою цих жанрів поети та письменники транслюють втечу від реальності у більш фантастичний та вигаданий світ. Характерною особливістю

німецьких письменників того часу також є наділення персонажів творчими талантами: схильністю до письма, музики чи художньої творчості. Вони також ідеалізували минуле, добу Середньовіччя. Типово німецькими стають такі жанри, як казка, фантастична повість, іронічна комедія та «роман про художника».

1.3. Ернст Теодор Амадей Гофман та його ідеологія романтизму.

Гофман є спадкоємцем єнської школи. Письменники цієї школи мали певну концепцію романтичної іронії, вони вірили, що романтичне «я» піднімається над реальність. Відмінність Гофмана полягає в тому, що герої його творів сприймають дійсність в іронічному плані, вони намагаються вирватися з кайданів реальності, але письменник іронізує з цього приводу. Він вірить у безсилля романтичного «я» перед нелегкою, інколи жорстокою реальністю.

Шлегель вважав іронію «сократівським» способом вираження думок та моделлю несвідомого і водночас обачливого удавання, в якому все гумористично і серйозно удавано. Цей метод здавався багатьом людям більш таємничим і незбагненим [3; ст 30]. Романтична іронія знімає протиріччя між безмежністю творчого духу митця і скінченністю реалізації його зусиль. Іронія інтерпретує цей результат як гру творчого духу.

У своїй творчості Гофман активно використовував ідеологію, яка характеризується свободою, індивідуалізмом, самовираженням і наявністю глибоких емоційних переживань. Головна ідея романтизму, якої дотримувався Гофман, полягає у відновленні духовної єдності людини з всесвітом та природою. У своїх творах Гофман намагався відтворити внутрішній світ персонажів та дослідити їхні емоції, що виступали важливим елементом романтичної ідеології. Окрім того, письменник був дуже уважним до мистецтва та культури. Він вважав, що мистецтво має відображати духовний стан, ідеали та цінності суспільства. Тому він пропагував ідею, що мистецтво має відображати життя у всій його повноті і не повинно зводитися до простого копіювання зовнішності.

2.1. Формування світоглядних позицій Гофмана

Ернст Теодор Амадей Гофман народився в 1776 році та прожив не дуже довге життя, сорок шість років. Його життєвий шлях важко назвати легким та сповненим щасливих моментів. Багато що вплинуло і на його творчість. Хлопця не дуже розуміли однолітки, йому було важко з кимось порозумітися, за винятком кількох друзів. Більшість вважали його диваком та досить вразливим. У рідному містечку навіть ширилися дивні чутки про те, що наче він боїться виходити вночі сам на вулицю, оскільки вважає, що його думки можуть матеріалізуватися і він боїться зустрітися з цими проявами його фантазії. Батьки Ернеста розлучилися, коли він був ще зовсім дитиною, тому він зростав у бабусі. Наставником йому був його рідний дядько, який без перебільшень був досить суворою людиною.

Все дитинство його оточувала музика, яка часто лунала в його домі. Сам хлопець був дуже обдарованим та обоожнював музику. Що потім знайде своє відображення в його творчості, оскільки значна частина творів має тему взаємопоєднання мистецтва та буденного життя. Тема музики постійно фігурувала в доробках Гофмана. Його перші новели були присвячені музиці Глюка – “Кавалер Глюк” і опері Моцарта – “Дон Жуан”.

Слідом, за іронією долі, будучи вже одруженим, він закохується в свою ученицю. Це трагічне кохання, яке не мало щасливого кінця також значною мірою знаходить своє місце у творах митця.

2.2. Жанрові уподобання та особливості творів Гофмана

У творах Гофмана поєднуються два несумісні між собою на перший погляд світи: реальний та фантастичний. Це поєднання призвело до поділу персонажів на філістерів та ентузіастів, що належали, відповідно, до різних світів. Більшість в суспільстві формували перший вид персонажів, які були уособленням тогочасних людей, міщан та бюрократів, тих, хто не цікавився чимось «вищим» та цілком був задоволений приземленою буденністю.

Значну частину творчого доробку Гофмана складають літературні казки та новели. Барвистий та чудовий світ, в якому є добрі та незвичайно цікаві

люди, змальований у його казках, таких як «Лускунчик» та «Королівська наречена».

3.1. Казка як жанр літератури.

Казка – це невеликий за обсягом епічний твір, основу якого складають вигадані та фантастичні події. Зазвичай вона несе повчальний характер. Казка транслює боротьбу добра та зла, де в кінці кінців добро перемагає. Літературні та фольклорні казки зазвичай поділяються на казки про тварин, фантастично-чародійні та соціально-побутові казки. Фольклорна казка в свою чергу є фундаментом для літературної, через вільну інтерпретацію її сталих фабульних систем із додаванням більш фантастичних елементів.

Письменників періоду романтизму в казці приваблювала її форма та можливість лаконічного поєднання точок зору автора та персонажів. Це той жанр літератури, що найкраще передає «дух народу» та його сподівання. Це ніби своєрідна форма втечі від буденності та реальності. Особливостями літературної казки є поєднання реального та ірреального, суб'єктивного та об'єктивного. За часів романтизму авторська казка швидко розвивається, що призводить до самостійності та життєздатності даного жанру літератури.

3.2. Літературна казка Гофмана.

Гофман послідовно впроваджує власні думки та блискучі бачення у свої фантастичні та цікаві твори, зокрема у казки. Він поєднує реальність з власним вимислом, який є одночасно веселим і дещо похмурим, граціозним та зворушливим. В його творах феї пригощають кавою; в овочевому царстві нарізають зірочки; чаклуни продають яблука та пиріжки.

Літературна казка посідає одне з центральних місць у жанровій системі доби Романтизму. Письменників того часу тягнуло саме до казкової форми творів. Це давало їм можливість висловлюватися стисло й глибоко, поєднувати думки літературних персонажів та власні. Це був найбільш вдалий спосіб, аби передати тогочасний дух суспільства та їх світогляд.

Як людина, що вивчала психологію, Гофман обрав досить цікавий спосіб впливу на читача своєю казкою. Він використовував неясні та незрозумілі

бажання, магнетичний вплив усього страшного та моторошного та невизначені почуття персонажів, що виливалось в марення, тривогу, страх та галюцинації.

В літературній казці Гофмана можна відслідкувати поділ твору на дві різні сторони медалі. З одного боку це щастя, радість, барвисті мрії та фантазії. Інший бік це в свою чергу щось схоже на божевілья, на темну сторону душі або соціуму в цілому. Це все формує два світи – реальний та вигаданий, що в свою чергу призводить до поділу персонажів на філістерів та ентузіастів.

Філістери – це ті люди, що живуть в цілковитій реальності. Вони формують основний прошарок суспільства, наприклад, якісь чиновники чи торговці. Їх світ повний буденності та певної бездуховності. Ентузіасти в свою чергу – це митці, такі як художники та музиканти, які приречені на самотність та неприйняття суспільством.

Слово «казка» в поезиці Гофмана спочатку мало переносне значення. Це уособлення щастя, мрій та радості — усе те, чого почувався позбавленим талановитий художник. Для письменника казка це не просто твір, а ще й уособлення прекрасного духовного світу людини.

Гофман зрозумів істину свого часу раніше за більшість своїх сучасників. Він бачив жахливу гримасу буржуазного світу. Страшна й безлика сила грошей, яка перетворює людей на бездушних роботів, набагато страшніших за семиголових драконів. Лише три золотих волосинки на маленькому виродку – Малюку Цахесу – роблять його володарем сердець, душ і доль цілої держави.

Отже, для літературної казки Гофмана характерне захоплення чимось надприродним та незвичним, що робить їх дуже захоплюючими. Хоча його казки дещо далекі від ідеального дитячого уявлення світу, де завжди перемагає лише добро, автор також демонстрував темну приховану сторону людської душі. У його казках також часто можна було відстежити важливий мотив романтичного кохання на протигагу до звичайного беземоційного міщанського шлюбу. В цих творах поєднувалися абсолютно різні світи [12; ст 29].

До найвідоміших літературних казок Гофмана належать «Лускунчик і Мишачий король», «Золотий горнець» та «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».

3.3. Поетика жанру доби романтизму у творі «Золотий горнець»

Багата фантазія Гофмана в повній мірі розкривається в творі «Золотий горнець». Жанром якого є повість-казка.

У цій історії ми знайомимось з Анзельмом, студентом, який вважає своє життя дещо нещасливим. Він постійно опиняється в неприємних ситуаціях, як от тоді, коли він випадково нашттовхнувся на кошик з яблуками, ідучи по ринку. Він віддає свій гаманець, але бабця замість прояву розуміння і доброти починає лаяти та проклинати хлопця. Хлопець тікає поділі і раптом натрапляє на трьох зміюк, що приносить йому хороші емоції. Однак змії зникають, і Анзельм наче знову повертається до реальності.

Один з друзів хлопця пропонує йому роботу копіювальником в архіві Ліндгорста, на що Анзельм згодився. Але коли він прийшов до Лінгорста, перед його очима з'явилося обличчя леді, що недавно надсилала йому прокляття. Студент злякався і втік. Його друзі переконали його повернутися і познайомили з архіваріусом. Лінгорст розповів Анзельму про своє прокляття і те, що він може розв'язати його, якщо Анзельм закохається в одну з його трьох дочок, які були змійками.

У підсумку, Анзельм виявився талановитим каліграфом і мав змогу знайти роботу в архіві, де познайомився з архіваріусом, на ім'я Саламандр. Він дізнався, що Ліндгорст – це псевдонім Саламандра, а три змійки – його дочки, які були прокляті відьмою, яка хотіла золотого горщика. Анзельм закохався в молодшу з дочок – Серпентину, але відьма намагалася перешкодити їхній любові. Вона навіть закохала Анзельма в іншу дівчину, але він згадав про своє почуття до Серпентини. Завдяки Анзельмовій сміливості та вірі у свої почуття, вони змогли зняти прокляття та одружитися. Анзельм став поетом, а вони жили довго і щасливо в Атлантиді.

Події розвиваються в Дрездені, і крім світу звичайних людей існує таємний світ чарівників та підступних відьом, хоча деякі з них поєднують офіційну службу з магією. Кожен з 12 розділів твору має назву «вигілія». Це стародавнє слово означає «нічний сторож». Цим автор підкреслює, що робота над цією працею велася вночі. З настанням ночі Дрезден здався Гофману ще більш загадковим та містичним. Протиставлення двох світів можна відстежити в таблиці поданій нище. [4. ст.28]

На початку твору автор представляє головного персонажа, студента Анзельма. Навколо нього весь час відбуваються якісь фантастичні, дещо містичні події, наприклад, поява на початку трьох маленьких змій у куцах. Їх бачив лише він, через що здавався іншим дещо божевільним. Ірраціональність та парадоксальність надалі лише набирали обертів, піком цієї стертої межі між світами, стала та подія, що хлопець навіть закохався в одну із змійок. Все це свідчить про винятковість обставин в яких перебуває головний персонаж, що притаманно літератури романтизму.

Персонаж живе наче у двох вимірах. У реальному світі він займається повсякденними справами. Між цим світом і світом дива та магії дуже тонка грань, що хлопець інколи втрачає розуміння того, де він насправді. Що теж є основною ознакою романтичного твору.

Оскільки жанр казки має свої ознаки, то деякі з них ми можемо віднести до твору «Золотий горнець». Перш за все це фантастичний світ з його елементами – головний персонаж Анзельм здійснює свого роду мандрівку в країну дива, де зустрічає багато різноманітних містичних персонажів. Тим не

менше даний твір містить магичні елементи, наприклад, закляття та чарівні предмети.

«Золотий горнець», як і інші казки, має певну мораль. Цей твір спонукає нас не зраджувати своє кохання, навчає вірності та старанності та вчить не шкодити іншим заради власної вигоди.

Отже, твір «Золотий горнець» Гофмана є новим представником літературної казки. Як і в звичайній казці, головний персонаж Анзельм стикається з дивовижними подіями, які важко пояснити, як окрім магії, наприклад, поява трьох зміюк, які виявилися доньками Архіваріуса, який сам є саламандрою з Атлантиди. Також зустрічається чаклунство та, зрештою, добро – справжнє кохання – перемагає зло. Незвичним для класичної казки є те, що події відбуваються в реальному місті Дрездені, та в реальний час – біля свята Вознесіння [15; ст 10].

3.4. Поетика жанру доби романтизму у творі «Лускунчик і Мишачий король»

«Лускунчик і Мишачий король» Гофмана є класичним прикладом німецького романтизму, літературної течії, яка наголошувала на емоціях, уяві та індивідуалізмі.

За вікном зима, Різдво наближається, і брат Фріц і сестра Марі з нетерпінням чекають подарунків. Їм залишається тільки припускати, що ж їм подарують. Також вони з нетерпінням чекають на подарунки від свого хрещеного батька, який майстерно ремонтує годинники та чудово розбирається у різних механізмах.

Прийшов переддень Різдва і дітей привели до великої зали, де світилась величезна ялинка, прикрашена численними іграшками та цукерками. Дітям швидко набридло, але серед цих іграшок була одна лялька, Лускунчик, яка дуже сподобалась дівчинці, незважаючи на його зовнішній вигляд. Вона забрала його із собою і стала доглядати за ним. Однієї ночі її чекають незвичайні пригоди, коли миші під проводом їхнього короля намагаються помститися Лускунчику, а дівчинка допомагає своєму новому другові.

Інші іграшки вмиють також оживають і долучаються до битви, в тому числі й дерев'яні солдатики, які належать братові дівчинки. Завдяки Марі та її хоробрості вони почали перемагати. Хрещений розповів дівчинці легенду про горіх і принца, якого перетворили на Лускунчика. Незабаром, Лускунчик зміг перемогти Мишачого короля і перетворився знову на прекрасного принца.

Як у класичних романтиків, ця історія сповнена фантастичних елементів, таких як живий лускунчик, битва між мишами та іграшковими солдатами, що і створює відчуття дива та уяви, я у справжній казці того часу. Тут є поєднання таємничого світу казкових персонажів та реального світу. У творі зустрічаються магичні феї та чаклуни, так само як і реальні звичайні люди. Важливим аспектом романтизму в цій казці є наголос на індивідуалізмі. Марі є унікальною індивідуальністю, здатною розуміти та діяти самостійно, без урахування застарілих стандартів та норм. Вона також є частиною найбільш емоційної сюжетної лінії про почуття. Вона, переживає глибокі щирі емоції до Лускунчика, а саме кохання. Саме це створює атмосферу щасливого кінця, коли ми доходимо до розв'язки твору – відносини Марі та Лускунчика символізують вічну любов та щастя.

«Лускунчик і Мишачий король» пронизаний мотивом танцю та музики, що нагадує про естетику романтизму, де мистецтво відіграло неабияку роль і вважалося духовним зв'язком із світом. До певних роздумів також спонукають описи пейзажів, наприклад, зимової природи, що певною мірою розкриває красу та велич природи та спонукає до роздумів. Також для літератури романтизму є характерним мотив дитинства на певній ностальгії.

Перш за все, у казці «Лускунчик і Мишачий король» увага зосереджена не на сюжеті, не на примхливості, а саме на тонкому аналізі психології дитини, якій підпорядковано все інше. Такі риси не властиві ні народним казкам, ні казкам братів Грімм. Гофмана завжди цікавила тема дитинства. Для нього це була свого роду країна, яка існувала за своїми законами, які недоступні для дорослих, котрі занадто обтяжені буденністю, аби їх зрозуміти.

«Лускунчик і Мишачий король» – це досить цікава та самобутня казка.

Те, що літній поважний чоловік замість того, щоб робити щось дуже важливе своїми руками, створює чудернацькі іграшки та цілі міста для них – дещо незрозуміло і комічно. Вони в тому ж числі перебувають під згубним впливом світу, у якому мешкають. Дуже чудові, але безжиттєві іграшки дядька Дроссельмейера, як пил, осіли під склом магазину, у механічній реальності. Головний персонаж – це гусар-іграшка.

«Лускунчик і Мишачий король» має свої характерні ознаки. Наприклад, в цьому творі міститься багато фантастичних елементів – живі іграшки, магія та чаклуни.

Як і всі казки, «Лускунчик і Мишачий король» містить особливі моральні та життєві уроки. Перш за все, цьому повинні навчитися діти, які все ще вірять у чудеса і магію. Таким чином вони приходять до кращого розуміння справжніх цінностей і чеснот життя. Марі є яскравим тому прикладом. Зрештою, вона покохала Лускунчика, попри його вигляд, вона бачила його доброту та внутрішню красу. Марі здійснила один подвиг – вона допомогла бідному Лускунчику позбутися напасті злих чар. А сам Лускунчик показує дітям, що треба вірити в краще. Ми бачимо неймовірну мужність і відвагу в тому, щоб допомогти йому повернути людську подобу.

Відповідно до казкової традиції, у творі живий конфлікт між добром і злом. Мишачий король уособлює зло, а Лускунчик і Мері представляють добро і є героями, які борються зі злом.

«Лускунчик та Мишачий король» Гофмана як літературна казка поєднує міщанський побут з неймовірним фантастичним внутрішнім світом персонажів, а також магічним часовим фоном – Різдвом. Події наче показують трансформацію Марі від дитини до жінки. З часом дівчинка розуміє та бачить те, що недосяжне та недоступне для інших дорослих, що має певний вплив на буржуазне уявлення про сім'ю тогочасного суспільства [14; ст 9-10].

3.5. Поетика жанру доби романтизму у творі «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»

Чудовим представником жанру казки є сатиричний твір «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». З жалю добра фея Розабельверде дарує маленькому Цахесу три чарівні волосини. І тепер усі таланти та речі, зроблені та сказані перед ним, приписуються йому одному. Завдяки своєму неймовірному таланту Цахес побудував блискучу кар'єру. Він вважається найкращим поетом. Це допомагає йому знайти шлях до серця прекрасної Кандіди.

Згодом Цахес стає таємним радником і навіть міністром. Ніхто не знає, яких ще висот міг би досягти Цахес без втручання великого мага Альпануса. З його допомогою Бальтазар вириває три чарівні волосини з голови Цахеса. Після цього всі змогли оцінити все як то було насправді і, на подив своїх вірних послідовників, Цахес з'явився перед ними у всій своїй потворності. Уникаючи насмішок, він кидається до срібного горщика і трагічно гине.

Мораль твору зображена саме в діях головного персонажа Цахеса. Це пов'язано з тим, що деякі люди привласнюють працю, таланти та заслуги інших і навіть можуть здаватися не такими, якими вони є насправді. Три золоті волосини, якими володіє Цахес, є символічним зображенням грошей та їх влади над людьми та суспільством в цілому.

В даному творі також фігурує студент на ім'я Бальтазар, антипод Цахеса. Як і личить романтичному герою, він від природи творчий і кидає виклик буржуазному світові повсякденного життя. Однак автор іронічно ставиться до Бальтазара, який швидко вживається в міщанське щастя і вже не цікавиться суспільними проблемами. Що притаманно романтичній казці, автор наголошує на особистості та емоційному світові. Гофман показує, як суспільство часто дискримінує людей зі їх зовнішністю чи соціальним статусом, але що справжня краса та людська гідність можуть лежати всередині. Іншою характерною рисою романтизму, яку можна знайти в творі, є наголос на природі та її красі. Описи пейзажів та природи часто мальовничі та поетичні. Також, як того вимагає жанр, казки мають щасливий кінець.

Бальтазар одружується на своїй коханій Кандіді. Молода пара поселяється в красивому замиському будинку.

4.1. Поетика жанру доби романтизму у творі «Дон Жуан»

Твір «Дон Жуан» Гофмана можна віднести до романтичного жанра, що відображає індивідуалізм головного персонажа та прагнення до свободи. Поетика цього твору характеризується різноманітністю композиційних форм, використанням фантастичних елементів, динамічними сценами, використанням образів, символів й алегорій.

Основна тематика твору – бунт проти соціальних норм і моральних правил, а також тема вибору між свободою та відповідальністю. Текст насичений елементами фантастики.

Крім того, Гофман використовує мотив «чорного романтизму» – усі головні герої твору, зокрема і Дон Жуан, мають негативні риси характеру, тобто вони представлені як дещо зрадливі, жорстокі та лицемірні. Таким чином, поетика жанру у творі Гофмана «Дон Жуан» відображає основні ознаки романтизму, такі як індивідуалізм, фантазія, емоційність та свобода творчого вибору.

В творі «Дон Жуан» автор описує життя головного персонажа, на честь якого і така назва. В чоловіка був слуга Лепорелло, який завжди невдоволено на нього скаржився. Дон Жуан часто зустрічався з донною Анною. Одного разу під час зустрічі він потрапив у складну ситуацію, коли вона не хотіла його відпустити. Він намагався приховати своє обличчя. Але незабаром батько Анни, який був командором, викликав Дон Жуана на дуель, під час якої сам загинув.

Головний персонаж забуває про своє минуле та починає шукати нових пригод та знайомств. В одній зі своїх пригод, він зустрічає милу дівчину, в якій впізнає донну Ельвіру, яка була колишньою його коханою. Головне правило чоловіка полягає в тому, що він ніколи не звертається до свого минулого. Ельвіра страждала від кохання до нього та бажала помститися. Лепорелло

намагається заспокоїти дівчину, стверджуючи, що у господаря є понад три тисячі іспанок у своєму списку коханок.

Трохи згодом, чоловік отримує запрошення на весілля Церліни та Мазетто, де він звертає свою увагу на молоду наречену та намагається привернути її увагу. Але на весіллі з'являються Анна, Ельвіра та Оттавіо. Анна ж в свою чергу впізнає вбивцю свого батька, а розповідає все це нареченому Церліни Мазетто.

Під час танців герой підіймається з місця та приводить Церліну в горницю, але їх романтичний момент переривається криком нареченої. Героя немає на місці, коли всі прибігають на допомогу.

Пізніше Дон Жуан відвідує Ельвіру в її будинку, де вона знову намагається відшукати його. Герой переодягається в одяг свого слуги, щоб приховатися від неї, і співає їй серенаду, але вона плутає його зі слугою і кидається на його шию. Тоді з'являються вороги Дона Жуана, і вони змушені тікати до цвинтаря. Там, сидячи біля статуї командора, герой розповідає про свої пригоди, поки раптово статуя оживає і тягне його в безодню, щоб помститися за свою смерть, і всі вороги героя отримують свою заслужену кару.

Твори Гофмана часто мають темну, фантастичну атмосферу, розкривають загадковість та несподівані події. Як і в даному творі, романтизм відображає світ душі, почуттів та фантазії. Однією з ознак літератури цієї епохи є любов до загадкового та фантастичного. У творі є відзначення несподіваних подій та надприродних явищ, які додають містики і фантазії. Наприклад, оживлення статуї командора, що стає відданим помічником Анни в помсті Дону Жуану.

Також ми бачимо зображення головного персонажа як бунтаря проти соціальних норм та моралі. Дон Жуан – це чоловік, який живе за задоволенням своїх потреб, ігноруючи традиційні норми поведінки. Його персону є символом протесту проти суспільства. Спрямованість на індивідуальність та самовираження у творі – Дон Жуан живе за власними правилами і не дозволяє

нікому його змінювати. Таке ставлення характерно для романтизму, де індивідуальність та самовираження мають високу цінність.

4.2. Ознаки чорного романтизму в творчості Гофмана

В попередньому розділі згадувалося поняття «чорний романтизм», що представляє течію в романтизмі, яка виникла наприкінці XVIII століття.

У чорному романтизмі відчувається захоплення злом, що супроводжується акцентом на ірраціональні й меланхолійні риси. Цей напрямок підкреслює темну сторону романтики, де жахливе може здатися прекрасним, а прекрасне - жахливим. Література стає новим способом боротьби зі стражданням, де похмуре й хворобливе знаходить своє місце. Смерть є частим мотивом у творах цього напрямку, і викликає особливе захоплення у авторів. У чорному романтизмі соціальні та моральні цінності втрачають своє значення, а чесноти розсіюються [13; ст 9].

Представники даної епохи неохоче сприймали світ таким, яким він був насправді. Вони вважали, що є багато несправедливості та страждень, тому не варто піддаватися прекрасним ілюзіям. Розкривалась людська біль, через мотиви смерті, втрати, відчуження та страху. Вся увага зверталася до таємничості та філософських питань людської природи та буття в цілому. Чорний романтизм містив у собі деякі готичні елементи, аби створити таємничу атмосферу та надприродне оточення, а також включав фантастичні елементи, які дещо розширювали межі реальності.

Хоча найкраще ці риси помітні у таких творах Гофмана як «Еліксири диявола» та «Мадмуазель де Скюдери», відстежується зародження даних мотивів і в проаналізованих вище творах.

Наприклад, новела «Дон Жуан» – автор підкреслює темні та меланхолійні елементи та залучає дещо зловісно містичну атмосферу, в той момент, коли головний персонаж сидить біля статуї померлого командира, і статуя раптом оживає і тягне його за собою.

Сам Дон Жуан є чимось протилежним від ідеалізованого персонажа, він поєднує в собі негативні риси людства, що повертає читатів до реальності. Також представлені мотиви смерт та загадковості, які викликають неприємні відчуття занепокоєння та побоювання. Ці мотиви підкреслюють темну сторону людської природи, що привертає увагу до суспільної моралі.

Висновки

Проаналізувавши твори доби романтизму, а саме творчості Ернеста Теодора Амадея Гофмана, «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», «Золотий горнець», «Дон Жуан» та «Лускунчик», та розглянувши жанрові особливості та поетику даних творів, можемо стверджувати, що в сучасному світі вивчення творів Гофмана є досить актуальним, адже його твори як ніякі інші слугують моральним компасом читачам. Вміння бачите прекрасне у всьому, що нас оточує — це неабиякий дар, який є у кожного, проте не кожен вміє ним користуватись. Його твори висвітлюють важливість такого вміння, як любити себе та свій внутрішній світ. У світі, де кожен намагається нав'язати певну догматичну стереотипність, яка вганяє нас у сірі рамки, віддаляючи від такої потрібної гармонії.

Романтизм – це літературний, мистецький та культурний напрям, що виник у Європі в кінці XVIII століття і тривав до середини XIX століття. Романтизм відрізнявся від класицизму та бароко своїм прагненням до свободи та індивідуалізму. Літературні твори романтизму часто містили в собі романтичні мотиви, такі як любов, пригоди, сильні емоції, а також надреальні дещо містичні елементи.

Німецький романтизм сформувався в Німеччині наприкінці XVIII століття та досяг свого розквіту в першій половині XIX століття. Цей напрямок закликав до повного відчуження від раціонального світу і переходу до світу таємничого та ірраціонального. Вони також розвивали ідеї національної ідентичності та культурної спадщини, що призвело до розвитку літератури та мистецтва країни. Він пропагував ідею взаємопроникнення духовного та емоційного світів. Тому література того часу містила не лише міфологічні та релігійні мотиви, а й яскраві поетичні образи. Німецькі романтики звертали увагу на важливість самовираження та індивідуальності, що стало основою подальшого розвитку літератури.

Е. Т. А. Гофман — письменник-романтик, який відносився до єнської школи. Його творчість характеризується використанням фантастичних і

містичних елементів і розвитком теми особистості. Однією з основних рис поетики творів Гофмана є експерименти з формою та структурою. Він у своїх оповіданнях використовує відвернення від типової лінійної сюжетної структури та змішує різні жанри – від фантастики до реалістичної прози. Іншим важливим елементом поетики Гофмана є використання містичних і фантастичних мотивів. Ці мотиви часто використовуються як символи для підкреслення глибоких філософських ідей. Особливо це прослідковується в його літературних казках, які умовно мають дві основні лінії – реальну та вигадану, дещо божевільну. З однієї сторони це буденність з усіма вадами суспільства, а з іншої барвисті фантазії вигаданого світу, що в свою чергу поділяє персонажів на філістерів та ентузіастів.

Спершу казка по відношенню до творчості Гофмана вживалася більш в переносному значенні. Але для письменника це не просто фантастичний твір, а уособлення прекрасного духовного світу людина та засудження тогочасних вад суспільства. Останнє чудово змальоване у творі «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер» – лише три золоті волосинки на маленькому дещо непривабливому чоловікові роблять його «володарем душ» цілої держави.

Поетика літературної казки «Золотий горнець» полягає в тому, що вона відображає традиційну тему пошуку істини та щастя. Головний персонаж Анзельм – це типовий романтичний герой, який прагне дещо втекти від реальності, від всіх невдач та віднайти себе. Але крім цього, казка містить численні символічні елементи, такі як золотий горнець, що був наче символом щасливого кінця. У казці Гофман використовує багато фантастичних елементів, що надає твору особливої атмосфери та таємничості. Він створює цілий світ, де персонажі зустрічаються з казковими істотами та проходять крізь незвичайні події. Таким чином, поетика казки «Золоте горнятко» полягає в поєднанні реалізму та фантастики, символіки та традиційної теми пошуку ідеалу.

У казці «Лускунчик» мила дівчинка Марі, опиняється в цілковито іншому світі мрій та фантазій. Вона стає свідком неймовірних пригод та

чаклунства, де реальність переплітається з вигадкою. Поетика цієї казки полягає в тому, що Гофман використовує різні засоби для створення особливої атмосфери, яка б заворує читача. У цьому творі Гофман використовує широкий спектр символів, які підкреслюють головну тему. Він також передає свій погляд на проблеми суспільства, такі як відносини між дітьми та батьками, знуцання над іншими та боротьба зі страхами.

Поетика твору «Дон Жуан» Гофмана полягає також в поєднанні реалізму з фантазією та містикою. Гофман передає філософську проблематику твору за допомогою використання суперечностей та конфліктів, що присутні між головними персонажами. Крім того, він створює образи жінок, які репрезентують різні відтінки жіночої сутності та поведінки, що змушують читача задуматися. Крім того, автор звертається до зображення природи та використовує його для підкреслення емоційного настрою та атмосфери в творі.

Отже, літературна казка та новела в творчому доробку Гофмана мають деякі спільні ознаки.

Особливості літературної казки полягають у тому, що автор описує казковий світ, з чарівними та фантастичними елементами, а особливо персонажами, які представлені на противагу реальному світу. В основі сюжету, зазвичай є протиставлення добра та зла. Головна ідея поетики жанру казки Гофмана полягає в тому, що автор намагається розкрити незбагненні й таємничі сторони життя. Для цього він використовує символіку та алегорію, а також створює світ, який поєднує в собі реальність та ілюзію. Казки Гофмана зазвичай складаються з кількох пов'язаних між собою історій, які можуть змінювати хронологію подій і персонажів. Автор змушує читача відстежувати ці зміни для кращого розуміння головної ідеї. Твори Гофмана часто містять лякаючі елементи, але вони менш неприємні, оскільки діють у казковому світі. Поетику жанру казки Гофмана вирізняє її багатогранність, що виявляється в поєднанні різних мотивів, наприклад, мистецтва, музики, міщанства.

У новелах основними особливостями є те, що вони зазвичай демонструють глибоку філософську або суспільну проблему, розкриваючи потаємні глибини людських емоцій та їх психологічного стану. Перну драматичну напругу створюють елементи чорного романтизму, які можна легше відслідкувати саме в новелі.

Як і в казках, тут світ поділено на два полюси – раціональний та ірраціональний. Автор поєднує світ реальності, в якому проживають звичайні люди, які живуть рутинним життям, та вигаданий, де персонажі зустрічаються з відьмами, чаклунами, духами та іншими фантастичними речами. Також обидва жанри містять з першого погляду непомітний, але глибокий та важкий психологічний портрет персонажа, зі всією його трагічністю, прогненням до змін та конфронтацією з навколишнім світом.

Список використаних джерел:

1. Вечірко О. ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО СВІТУ Е.Т.А. ГОФМАНА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2337/1/Особливості%20художнього%20світу%20Е.Т.А.%20Гофмана%20методичний%20аспект.pdf>.
2. Меркулова С. І. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЖАНРУ НОВЕЛИ. 2017. URL: https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/643/1/movy_ta_literatury_2017.pdf#page=172.
3. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя доба романтизму. Тернопіль, 2001. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nalyvaiko_Dmytro_Serhiiovych/Zarubizhna_literatura_KhIKh_storichchia_Doba_romantyzmu.pdf.
4. Павлюх Н. ОБРАЗ ЧИТАЧА У НОВЕЛАХ Е. Т. А. ГОФМАНА : Стаття. 2018. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4478/4402>.
5. Соломія Ушневич С. Літературна казка Німеччини та Австрії : Навчально-методичний посібник. 2013. 216 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1459/1/german%20fairy%20tale.pdf>.
6. URL: <https://dovidka.biz.ua/osoblivosti-noveli/>.
7. URL: https://pidru4niki.com/12380607/literatura/nimetskiy_romantizm_gofman_geyne.
8. URL: https://scribble.su/zarub_ukr/zarub-lit-10-isaeva/17.html.
9. URL: <https://study.com/learn/lesson/romanticism-in-literature-characteristics-examples.html>.
10. URL: <https://ukrlit.net/partner/garkusha/o7cn2.html>.
11. URL: <https://zarlit.com/article/18.html>.
12. Bacíková K. E.t.a. „Hoffmann und seine „Märchen“ : Diplomarbeit. Pilsen, 2015. 72 p. URL:

https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/19844/1/DIPLOMOVA_PRACE%20_Bacikova_Karolina.pdf

13. Madel C. „Der Schauerroman der schwarzen Romantik am Beispiel von E.T.A. Hoffmanns ‚Die Elixiere des Teufels‘“: Diplomarbeit. Wien, 2012. 102 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/17276043.pdf>

14. Olbrich A. Das literarische Werk E.T.A. Hoffmanns in der zeitgenössischen Kritik. Fallstudien anhand zentraler Elemente der Rezeption.: Dissertation. Paderborn, 2008. 460 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50517386.pdf>

15. School-Scout E.-L. A. Lektüren im Unterricht: E.T.A. Hoffmann - Der goldne Topf. 2018. URL: file:///D:/Download/Vorschau_69617_Lektueren_im_Unterricht_E.T.A._Hoffmann_-_Der_goldne_Topf.pdf